

[Hygienic Assessment of the Combined Effect of Physical and Chemical Environmental Factors on the Basis of Structural and Functional Changes in the Blood and Blood Systems: Ph.D. in Medical Sciences Diss.]. Kyiv ; 2013 : 20 p. (in Ukrainian).

23. Otsinka kantserohennoho ryzyku dlia zdorovia naseleння vid spozhyvannia khlorovanoi pytnoi vody : metodychni vkazivky MV 2.2.4-122-2005 [Assessment of the Carcinogenic Risk for the Health of the Population from the Consumption of Chlorinated Drinking Water: Guidelines 2.2.4-122-2005]. Kyiv ; 2006. URL :<http://document.ua/docs/tdoc9152.php> (in Ukrainian).

24. Prokopov V.O. and Hulenko S.V. Hihienichna otsinka kantserohennoho ryzyku zdoroviu cherez spozhyvannia khlorovanoi pytnoi vody [Hygienic Assessment of Carcinogenic Health Risks Due to the Consumption of Chlorinated Drinking Water]. *Dovkillia ta zdorovia (Environment & Health)*. 2013 ; 2 (65) : 50-54 (in Ukrainian).

25. Prokopov V.O., Lypovetska O.B., Kulish T.V. and Harkavyi S.S. Otsinka kantserohennoho ryzyku dlia naseleння vid spozhyvannia khlorovanoi pytnoi vody [Assessment of the Carcinogenic Risk for the Population from Chlorinated Drinking Water Consumption]. *Dovkillia ta zdorovia (Environment & Health)*. 2017 ; 4 (84) : 37-39 (in Ukrainian).

26. Prokopov V.A. and Shushkovskaya S.V. Vliyaniye khlorirovannoy pitevoy vody na zabolovayemost naselenya rakom obodochnoy kishki (epidemiologicheskoye issledovaniye) [The *Dovkillia ta zdorovia (Environment & Health)*. 2012 ; 3 (62) : 46-51 (in Russian).

27. Prokopov V.O. and Lypovetska O.B. Vplyv khlороformu pytnoi vody na onkologichnu zakhvoriuvanist naseleння Kirovohradshchyny [Influence of Drinking Water Chloroform on the Oncological Morbidity of the Population in Kirovograd Region]. *Dovkillia ta zdorovia (Environment & Health)*. 2019 ; 3 : 42-46 (in Ukrainian).

Надійшло до редакції 14.06.2020

УДК 61.001.5

<https://doi.org/10.32402/dovkil2020.03.073>

THE CREATIVE WAY OF DANYLO HALYTSKYI RESEARCH INSTITUTE OF EPIDEMIOLOGY AND HYGIENE, LNMU: EXPERIENCE, ACHIEVEMENTS, PROSPECTS

Kuzminov B., Seniuk N., Lozynskiy I.

ТВОРЧИЙ ШЛЯХ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ ЕПІДЕМІОЛОГІЇ ТА ГІГІЄНИ ЛНМУ ім. ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО: ДОСВІД, ДОСЯГНЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ

Н

**КУЗЬМІНОВ Б.П.,
СЕНЮК Н.В.,
ЛОЗИНСЬКИЙ І.М.**

НДІ епідеміології та гігієни ЛНМУ ім. Данила Галицького, м. Львів, Україна
kuzminovborys@gmail.com

Іншого року виповнюється 80 років з часу заснування Львівського санітарно-бактеріологічного інституту (НДІ епідеміології та гігієни ЛНМУ ім. Данила Галицького). Усі ці роки діяльність інституту була спрямованою на запобігання поширенню особливо небезпечних та керованих засобами масової імунізації інфекційних захворювань, на встановлення ролі етіологічних чинників у розвитку екозалежних хвороб, на пошук альтернативних моделей для токсикологічних досліджень.

Нині лабораторії інституту укомплектовані сучасним обладнанням, що дозволяє використовувати як класичні методи лабораторного аналізу, так і передові методи діагностики (ПЛР у режимі реального часу, імуноферментний аналіз, люмінесцентна мікроскопія). Наявність сучасного навігаційного та інформаційно-комунікаційного обладнання дозволяє впроваджувати у практику епідеміологічного нагляду ГІС-технології.

Мета дослідження. Ретроспективне дослідження етапів створення, розвитку та основних напрямків науково-

ТВОРЧИЙ ШЛЯХ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ ЕПІДЕМІОЛОГІЇ ТА ГІГІЄНИ ЛНМУ ім. ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО: ДОСВІД, ДОСЯГНЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ

Кузьміннов Б.П., Сениук Н.В., Лозинський І.М.

НДІ епідеміології та гігієни ЛНМУ ім. Данила Галицького, м. Львів, Україна

Досліджено історичні віхи розвитку однієї з найстаріших установ протиепідемічного профілю України – Науково-дослідного інституту епідеміології та гігієни, підсумовано основні наукові здобутки. Фахівці інституту зробили вагомий внесок у розвиток епідеміологічної та гігієнічної науки, вивчення природно-вогнищевих особливо небезпечних інфекцій, інфекційних хвороб, керованих засобами масової імунізації інфекцій, розробку заходів епідеміологічного нагляду та профілактики. Комплексними науковими дослідженнями за участі гігієністів різного профілю встановлено вплив антропогенного забруднення об'єктів навколишнього середовища на розвиток екозалежних захворювань та стан здоров'я населення.

Ключові слова: епідеміологія, гігієна, наукові дослідження, історичні аспекти, природно-вогнищеві інфекції, керовані інфекції, екозалежні захворювання.

© Кузьміннов Б.П., Сениук Н.В., Лозинський І.М.
СТАТТЯ, 2020.

практичної діяльності інституту; оцінка внеску науковців у розвиток профілактичної медицини.

Матеріали та методи дослідження. Аналітичний, системно-історичний.

Результати та їх обговорення. Інститут заснований 1939 року, проте передумови до його створення беруть початок від 1921. Цього року на кафедрі загальної біології медфакультету університету Яна Казимира у Львові польський професор Рудольф Стефан Вайгль (всесвітньо відомий вчений-біолог, паразитолог, мікробіолог, імунолог) створив лабораторію висипного тифу і почав боротися з цієї грізною інфекцією. [1].

Вайглю Р. вдалося отримати ефективну вакцину проти висипного епідемічного тифу завдяки розробці способу культивування та накопичення рикетсій Провачека у кишечнику вошей через штучне їх зараження рикетсіями та методиці лабораторного утримання популяції вошей *Pediculus humanus*.

Саме вакцина була тим стрижнем, що сформувала колектив лабораторії, яку у подальшому називали «Інститут Вайгля».

До цієї сильної і консолідованої команди 1928 року приєднався студент медфакультету Генріх Мосінг. Пройшовши усіма щаблями від волонтера до виконувача обов'язків директора Львівського санітарно-бактеріологічного інституту (1944), він зберіг наукову спадщину Р. Вайгля і, взявши у свої руки виробництво вакцини, зробив вирішальний внесок у ліквідацію висипного епідемічного тифу на великій частині Євроазійського континенту.

Промислове виробництво вакцини почалося 1940 року, що зафіксовано офіційним документом – Постановою Раднаркому УРСР № 677 від 21 травня про створення Львівського санітарно-бактеріологічного інституту з виробничим відділом для виготовлення бактерійних препаратів. На організацію інституту було асигновано близько 4-х мільйонів карбо-

ванців, надано і відремонтовано будівлю на вулиці Потоцького, 45 (нині – вул. Генерала Чупринки).

Крім цього, було організовано радгосп, підсобні майстерні, конюшню на 150 коней. У виробничій частині інституту виготовляли вакцину проти висипного тифу і бактеріологічні препарати, у науковому підрозділі досліджували та вивчали питання, пов'язані з проблемами боротьби з паразитарними інфекціями та проведенням протиепідемічних заходів у шести західних областях України.

У наступні 5 років, зберігаючи основну місію, виробництво вакцини Вайгля, інститут декілька разів змінював свою назву. У 1941-1944 роках це був Інститут дослідження висипного тифу і вірусів Верховного командування армії (Institut für Fleckfieber und Virusforschung Oberkommando des Heeres). Чисельність співробітників у цей період згідно з алфавітним списком (Alphabetyczny wykaz osyb zatrudnionych w instytucie prof. Rudolfa Weigla I zawody niektyrych z nich po II Wojnie swiatowej) становила 514 осіб, разом з донорами досягала 3000. Протягом дня інфікували до 1 мільйона вошей, а загалом під час Другої світової війни зроблено 6 мільйонів ампул вакцини.

Воєнними діями 1944 року було зруйновано будівлю інституту на вулиці Потоцького, 45, та у липні того ж року відновлено роботу інституту під назвою «Львівський інститут епідеміології, мікробіології та гігієни». Відповідно до рішення Ради Народних Комісарів УРСР від 31.07.1944 № 788, Постанови виконавчого Комітету Львівської обласної ради трудящих і Виконавчого комітету Львівської Міської Ради Депутатів трудящих для виробничих відділів і науководослідних лабораторій виділено п'ятиповерховий будинок на вул. Зеленій, 12 загальною площею 8900 м², імунізаційну стайню (вул. Зелена, 14), складову майстерню (вул. Уейського, 4), житловий будинок (вул. Красинського, 4), віварій (вул. Святого Миколая, 4), підсобне госпо-

дарство у селі Каменопіль Яричівського району (100 гектарів орної землі, 3 стайні, 1 корівник, 1 склад, 4 житлові будинки).

У максимально короткі терміни в інституті було організовано відділи з виготовлення висипнотифозної вакцини методом Вайгля та методом Кронтовської, протикірної вакцини, розливної, Пастерівський відділи, правцеву лабораторію та музей живих культур.

Чисельність наукових співробітників у той період становила 10 осіб (д-р мед. наук Л.А. Чорна, кандидати медичних наук Г.С. Мосінг, І.С. Кузь, Н.І. Музика, науковці Н.Д. Вітлінський, А.С. Гришина, М.С. Коган, С.Л. Савенкова, А.І. Прохоренко, А.І. Остриця), більшість з яких не мала навичок роботи у наукових лабораторіях і виробничих відділах. Також в Інституті працювало 98 лаборантів, з яких 75 були задіяні у виробництві вакцини методом Вайгля.

Інститут став координатором і консультативно-методичним центром для органів практичної охорони здоров'я та наукових закладів з запобігання поширенню інфекційних захворювань. Напрямами діяльності були наукове опрацювання питань інфекційної патології з розробкою нових способів їх діагностики та профілактики, виготовлення сироваток і вакцин, підготовка лікарів-мікробіологів.

За перший десяток років роботи налагоджено випуск низки вакцин, сироваток, діагностичних препаратів, удосконалювались техніка та якість бактерійних препаратів. Протягом багатьох років виготовлялася висипнотифозна, антирабінна, БЦЖ, пента-вакцини, дизентерійний бактеріофаг, черевнотифозний фаг, сироватка проти кору, вісповий детрит, дифтерійний анатоксин, гемоглобулін із плацентарної крові тощо.

Завдяки науковим дослідженням і розробкам, які проводились в інституті, вдалося досконально вивчити механізми розвитку керованих інфекцій: кашлюка, дифтерії, правця, газової і дрімуючої анаеробної інфекції, сальмонельозу

зів, черевного тифу і паратифів, дизентерії, колієнтеритів, грипу, поліомієліту і поліомієлітоподібних захворювань, а також інфекційних хвороб рикетсійної та арбовірусної етіології.

Теоретичні дослідження та практичні розробки науковців започаткували розвиток та розширили знання з важливих проблем епідеміології, мікробіології, вірусології, крайової інфекційної патології, імунології, екології та гігієни.

На базі гігієнічного відділу, який понад 30 років очолювала д-р медичних наук, проф. Е.С. Турецька, вивчалася біологічна дія факторів довкілля на організм людини у селітебних зонах та на виробництві, роль продуктів харчування (мікроелементи, вітаміни) у функціональному стані організму.

У відділі працювали відомі науковці: д-р медичних наук, професор А.І. Столмакова, д-р мед. наук М.М. Покровський, кандидати медичних наук: К.П. Новікова, Н.Н. Сахновська, Л.І. Брилинський, А.К. Беккер, І.О. Нагірна, Н.В. Безсмертна, Р.С. Кузів, Р.І. Ладанівський, В.Е. Кармазін, Л.І. Євдокимова, І.Д. Оббаріус, А.В. Вербінець, Я.Г. Борис, В.А. Пластунов, Я.Г. Кишко.

Завдяки комплексним науковим дослідженням отримано узагальнені дані з гігієнічної оцінки нових галузей промисловості Львівщини, стану довкілля у зоні розміщення гірничо-хімічних комбінатів; розроблено рекомендації з профілактичного харчування працівників; обґрунтовано гранично допустимі концентрації пилу сірчаної руди у повітрі виробничих приміщень; обґрунтовувалися гранично допустимі концентрації хімічних речовин в атмосферному повітрі та воді водойм. 1972 року канд. мед. наук М.М. Ратпан створив господарсько-розрахункову лабораторію з нормування хімічних речовин.

У лабораторії гігієни харчування, яку очолювала д-р мед. наук, проф. А.І. Столмакова (підготувала 20 кандидатів наук, 2 докторів наук), вивчали роль аліментарного фактора у виникненні енде-

ІСТОРІЯ МЕДИЦИНИ

мічного зобу та проблеми стафілококових харчових отруєнь; встановлено взаємозв'язок між вмістом вітамінів В₁, В₂, В₆ і D та функцією щитоподібної залози.

У подальшому науковцями (д-р медичних наук, проф. І.Н. Безкопильним, кандидатами мед. наук Е.А. Кордиш, Г.В. Шишкою, О.О. Тарасюк, В.М. Литюком) продовжено дослідження антропотехногенного забруднення об'єктів довкілля та стану здоров'я населення на території потужних промислових підприємств нафтовидобувної, нафтопереробної та сірчаної промисловості.

У лабораторії раневих інфекцій, яку очолювала д-р мед. наук, проф. Л.О. Чорна, проводилися дослідження епідеміологічних, мікробіологічних особливостей правця мирного часу.

У 1944-1960 роках Л.О. Чорна була заступником директора з наукової роботи, підготувала 20 кандидатів наук, 2-х докторів наук. За керівництва проф. Л.О. Чорної підтверджено гіпотезу про можливість інфікування людини вегетативними формами збудника *Clostridium tetani*, обґрунтовано природно-ендемичний характер поширення правця (Л.О. Чорна, С.С. Чумаченко); обґрунтовано доцільність внутрішньоартеріального введення протиправцевої антитоксичної сироватки для лікування хворих з тяжкими випадками правця (Я.І. Алексевич); видано вкрай важливі для того часу накази МОЗ СРСР і Української РСР про заходи боротьби та ліквідації правця мирного часу. На базі інституту створено Республіканський центр з боротьби з

правцем, який функціонує й донині.

Тривалий час заступником директора з наукової роботи була д-р мед. наук, проф. Є.О. Шабловська, за керівництва якої вивчались епідеміологічні проблеми зоонозних та паразитарних інфекційних хвороб, екологія збудників, проводився моніторинг за сибіркою та сказом.

Ключовими підрозділами інституту були і залишаються лабораторії, в яких проводяться дослідження з запобігання поширенню особливо небезпечних інфекційних захворювань, викликаних арбовірусами та рикетсіями. Постановою КМУ від 19.12.2001 № 1709 унікальну колекцію штамів рикетсій та арбовірусів, у тому числі виділених на території України, якою володіє інститут, віднесено до наукових об'єктів, що становлять національне надбання України.

Висипнотифозну лабораторію (лабораторію рикетсійних інфекцій) створено 1940 року. Протягом 1944-1973 років її керівником був всесвітньо відомий науковець, д-р мед. наук Г.С. Мосінг, який створив вітчизняну школу рикетсіологів.

Лабораторія від 1956 року була методичним центром з висипного тифу та філіалом Всесоюзного центру з рикетсіозів, а у подальшому на її базі створено Український науково-методичний центр з рикетсіозів.

За керівництва Г.С. Мосінга продовжувались започатковані проф. Р. Вайглем дослідження з проблеми висипного тифу, враховуючи високу захворюваність у повоєнні роки. Завдяки цим фундаментальним та прикладним дослідженням АМН СРСР

було визнано дві форми висипнотифозних захворювань – епідемічного висипного тифу та рецидивного висипного тифу – хвороби Брилла. У інституті розроблено імунобіологічні препарати з місцевих штамів рикетсій Провачека, виділених Г.С. Мосінгом у 1940-1950 роках, які виготовлялися на базі виробничої частини: «Діагностикум рикетсійний Провачека для РА» та «Антиген рикетсійний Провачека для РНГА». Саме ці єдині вітчизняні препарати використовувалися в Україні для своєчасної лабораторної діагностики висипного тифу та рецидивної форми – хвороби Брилла. Також ґрунтовно вивчалися питання етіології, клініки та епідеміології інших рикетсіозів – п'ятиденної (траншейної) гарячки та пароксизмального рикетсіозу.

Від 1973 року лабораторію рикетсійних інфекцій очолював д-р мед наук, професор М.Д. Климчук.

За розробленим ним методом доведено ефективність дії на рикетсії Провачека хлортетрацикліну та окситетрацикліну. М.Д. Климчук підготував 4-х кандидатів наук.

Згодом керівниками лабораторії стали його учні – канд. мед. наук, с.н.с. І.І. Курганова, З.Г. Кушнір, І.Д. Генік.

Перші дослідження з вивчення гарячки Ку на заході України проведені К.М. Сіяном у 50-ті роки минулого століття. Масові випадки захворювань, викликані цією інфекцією у 1975-1977 роках у Чернівецькій та Івано-Франківській областях, спонукали до подальших досліджень. Після спалаху інфекції 1980 р. у Закарпатській області цілеспрямовані дослідження проводилися у лабораторії Ку-гарячки за керівництва д-ра мед. наук М.Б. Максимовича. 1995 року вперше в Україні описано смертельний випадок хронічної гарячки Ку у 34-річного мешканця Львівщини. Подальшими цілеспрямованими та поглибленими дослідженнями доведено її поширення у Львівській області. Природні осередки виявлено в усіх ландшафтно-географіч-

них зонах, визначено домінуючі види носіїв і переносників інфекції серед кровосисних кліщів та мишовидних гризунів.

У 1960-х роках значно розширилися дослідження з вивчення фауни і біології кровосисних членистоногих у західних областях України, розпочаті ще у 1950-ті роки, встановлено циркуляцію збудників кліщового вірусного енцефаліту, що послужило початком вивчення його епідеміології та розробки профілактичних заходів.

1968 року на базі лабораторії вірусології утворено лабораторію природно-вогнищевих інфекцій (згодом – трансмісивних вірусних інфекцій).

Першим керівником лабораторії був д-р мед. наук, проф. І.А. Виноград, який створив наукову школу арбовірусологів, підготував 6 кандидатів та 1 доктора наук. Він від 1978 року водночас був і заступником директора з наукової роботи.

1973 року лабораторія стала опірною базою Всесоюзного Центру екології вірусів. За керівництва Винограда І.А. проведено пріоритетні фундаментальні дослідження, виділено понад 100 штамів арбовірусів, отримано унікальні дані щодо їхньої екології та епідеміології особливо небезпечних арбовірусних інфекцій в Україні. Встановлено наявність природних вогнищ арбовірусів кліщового енцефаліту Західного Нілу, Сіндбіс, серологічної групи Каліфорнійського енцефаліту, Батаї, Укуніємі, Трібеч-Кемерово, активність яких проявляється спорадичними випадками та спалахами захворювань людей.

Вперше досліджено механізми передачі арбовірусів у популяції кровосисних комарів в Українському Поліссі, розкрито особливості механізмів формування природних вогнищ «комариних» арбовірусів (Г.В. Білецька); встановлено особливості формування природних вогнищ «кліщових» арбовірусів на прикладі вірусу Укуніємі у Закарпатті (Пальчевський М.В.).

Вивчення особливостей циркуляції арбовірусів у різ-

них ландшафтно-географічних зонах України, їхніх біологічних властивостей (О.О. Омельченко, І.М. Лозинський) сприяло встановленню їхньої ролі у крайовій інфекційній патології.

У середині 1980-х років започатковане дослідження геморагічної гарячки з нирковим синдромом, яка викликається хантавірусами. 1985 року С.С. Чумаченко та І.М. Лозинським розшифровано епідемічний спалах цієї інфекції у Коломийському районі Івано-Франківської області. Вперше в Україні випадки захворювань серед людей були підтверджені лабораторно.

Дослідженнями зі скринінгу хіміопрепаратів та індукторів інтерферону для екстреної неспецифічної профілактики арбовірусних захворювань встановлено інтерфероніндукувальну активність нових вітчизняних препаратів та їхню ефективність при експериментальному кліщовому вірусному енцефаліті (Жиравецький М.І., Козловський М.М.).

У 1990-х роках за ініціативи та керівництва Г.В. Білецької розпочато дослідження нових для України нозологій – хвороби Лайма (О.Б. Семенишин) та гранулоцитарного анаплазмозу людини (І.І. Бень). Вивчено структуру природних вогнищ та клініко-епідеміологічні особливості мікст-інфекцій.

Від 2002 року лабораторію очолює канд. мед. наук, с.н.с. І.М. Лозинський. Виявлено і визначено за ступенем епідемічної небезпеки нові природні вогнища ряду арбовірусів та хантавірусів. 2005 року на базі лабораторії створено два Українські науково-методичні центри: з кліщового вірусного енцефаліту та природно-вогнищевих хвороб арбовірусної етіології, а також з вивчення проблеми іксодових кліщових бореліозів. Для розробки та виробництва імунобіологічних препаратів проведено цілеспрямований відбір потенційних штамів-продуцентів із колекції штамів арбовірусів.

Лабораторію мікробіології створено 1964 року. Очо-

THE CREATIVE WAY OF DANYLO HALYTSKYI RESEARCH INSTITUTE OF EPIDEMIOLOGY AND HYGIENE, LNMU: EXPERIENCE, ACHIEVEMENTS, PROSPECTS
Kuzminov B., Seniuk N., Lozynskiy I.
Research Institute of Epidemiology and Hygiene, Lviv National Danylo Halytskyi Medical University, Ukraine kuzminovborys@gmail.com

We studied the historical landmarks of the development and formation of one of the oldest anti-epidemic institutions of Ukraine – the Research Institute of Epidemiology and Hygiene, summarized its main achievements, and analyzed the further prospects. The specialists of the institute have made a significant contribution to the development of epidemiological and hygienic science, the study of natural focal especially dangerous infections, vaccine controlled infections, the development of measures of epidemiological surveillance and prevention. The complex scientific research with the participation of the hygienists of various profiles has established the impact of anthropogenic pollution of the environmental objects on the development of eco-dependent diseases and the state of health of the population.

Keywords: *epidemiology, hygiene, historical aspects, scientific research, natural focal infections, controlled infections, eco-dependent diseases.*

ТВОРЧЕСКИЙ ПУТЬ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОГО ИНСТИТУТА ЭПИДЕМИОЛОГИИ И ГИГИЕНЫ ЛНМУ им. ДАНИЛА ГАЛИЦКОГО: ОПЫТ, ДОСТИЖЕНИЯ, ПЕРСПЕКТИВЫ
Кузьминов Б.П., Сенюк Н.В., Лозинский И.М.
НИИ эпидемиологии и гигиены ЛНМУ им. Данила Галицкого, г. Львов, kuzminovborys@gmail.com

Исследованы исторические вехи развития одного из старейших учреждений противозидемического профиля Украины – Научно-исследовательского института эпидемиологии и гигиены, подведены итоги основных научных достижений. Специалисты института внесли весомый вклад в развитие эпидемиологической и гигиенической науки, изучение природно-очаговых особо опасных инфекций, инфекционных болезней, управляемых средствами массовой иммунопрофилактики, в разработку мероприятий эпидемиологического надзора и профилактики. Комплексными научными исследованиями с участием гигиенистов различного профиля установлено влияние антропогенных загрязнений объектов окружающей среды на развитие экозависимых заболеваний и состояние здоровья населения.

Ключевые слова: *эпидемиология, гигиена, научные исследования, исторические аспекты, природно-очаговые инфекции, управляемые инфекции, экозависимые заболевания.*

лювала лабораторію протягом 1964-1996 років д-р мед. наук, проф. Л.В. Колотилова, яка створила школу мікробіологів і підготувала 6 кандидатів наук.

Одним з напрямів наукових досліджень лабораторії було вивчення етіологічної структури та епідеміологічних особливостей кашлюка, паракашлюка в умовах специфічної профілактики (Л.В. Колотилова, О.І. Куриленко).

Від 1972 року наукові дослідження лабораторії були спрямованими на вивчення мікроценозу верхніх дихальних шляхів у нормі та за респіраторної патології, удосконалення лабораторної діагностики та ідентифікацію збудників бактеріальних респіраторних інфекцій. Вперше в історії вітчизняної медицини були розроблені критерії порівняльної оцінки стану мікроценозу носоглотки у нормі та за респіраторної патології. Значне місце посідали розробки з проблеми внутрішньолікарняних інфекцій та впливу на їх перебіг гіпербаричної оксигенації.

У 1980-х роках лабораторія мікробіології була Всесоюзним науково-методичним центром з організації заходів

профілактики менінгітів та удосконалення їх лабораторної діагностики.

Дослідження з проблем епідеміології та профілактики дифтерії традиційно входять до провідних напрямків наукової діяльності інституту. У складі епідеміологічного відділу Інституту роботу з боротьби з дифтерією очолювала канд. мед. наук І.С. Давидова, за керівництва якої працювали молоді вчені О.М. Костюковська, К.В. Акулінічева, Г.В. Швайдецька, Є.І. Хлян. Розпочалося етапне проведення заходів з боротьби з дифтерією, розроблено нову схему імунізації дітей зі скороченими інтервалами між ревакцинаціями та введенням додаткових ревакцинацій. За участі науковців налагоджено виділення збудника дифтерії на твердих поживних середовищах, біохімічна ідентифікація та визначення функції токсинотворення у баклабораторіях ДСЕС.

1986 року після багаторічної перерви лабораторія дифтерії відновила свою роботу за керівництва д-ра мед. наук, проф. О.М. Костюковської, яка довела, що нетоксигенні форми збудни-

ка забезпечують стабільність виду *Corynebacterium diphtheriae* на тлі зниження циркуляції токсигенних форм серед високоімунного населення. О.М. Костюковська підготувала 4-х кандидатів наук.

Від 1992 року лабораторію очолила канд. мед. наук, с.н.с. О.А. Гладка. Робота лабораторії спрямовувалася на подолання епідемії дифтерії, а інститут визначений як головна установа в Україні з питань імунізації цієї інфекції. Вперше серед країн СНД були проаналізовані основні рушійні сили та причини виникнення епідемії, передумови, які сприяли підвищенню захворюваності, встановлено головні фактори, що спричинили виникнення захворювань в імунізованих осіб. Від 2016 року лабораторію очолює О.І. Мотика.

Після реорганізації науководослідних установ 1988 року до інституту приєднано «Львівський НДІ туберкульозу МОЗ України», як структурний підрозділ – відділ епідеміології, клініки туберкульозу і неспецифічних захворювань легень та спеціалізовану консультативну поліклініку фтизіопульмонологічного профілю.

Очолив відділ д-р мед. наук, проф. В.М. Борис, який працював над розробкою та удосконаленням способів профілактики та лікування туберкульозу у дітей. В.М. Борис підготував 5 кандидатів і 2-х докторів наук.

У колишньому НДІ туберкульозу працювали такі відомі вчені, д-ри мед. наук, професори Д.Л. Бронштейн, І.Т. Стукало, Ю.В. Кулачковський, Б.М. Ковалів, А.М. Хома-Лемішко, А.М. Хома, В.Ф. Подушовський, М.О. Черткова, М.М. Савула, О.Ф. Гавриленко, Ж.З. Характер, І.Г. Ільницький, Р.Й. Кенс, Л.М. Литвин, В.М. Борис, О.Д. Луцик, Є.І. Дзись, М.І. Сахелашвілі, О.П. Костик, Л.І. Миколишин, д-р біол. наук Р.І. Сибірна.

Славні традиції науковців-фтизіатрів львівської школи у боротьбі з епідемією туберкульозу продовжили кандидати мед. наук О.В. Павленко, І.М. Стасюк, Г.А. Іванов, К.А. Максимович, О.В. Любінець, О.А. Ткач, Н.Л. Криворученко, І.С. Садовий, О.С. Снітинська, Л.К. Голубченко, Н.Р. Гречуха, М.К. Новосад, І.Д. Самуляк, О.Я. Заверуха, У.Б. Чуловська, Д.В. Стеблецов, Н.М. Гелетій, кан. біол. наук: К.Д. Мажак, І.Л. Платонова.

Науковцями відділу проводяться наукове обґрунтування та пошук нових підходів з виявлення, профілактики та лікування туберкульозу легень, особливо хіміорезистентних форм, розробляються нові та вдосконалюються існуючі методи діагностики, профілактики та лікування, вивчається ефективність застосування методів еферентної медицини для захворювань органів дихання.

Протягом років діяльності інституту керували та забезпечували передачу знань від покоління до покоління директори. Перший директор — доцент Сергій Миколайович Терехов, якого згодом призначили директором Київського бактеріологічного інституту. У різні роки, директорами були Сергій Денисович Ключко (1944-1961), Ганна Іванівна Столмакова (1961-1971), Василь Степа-

нович Петрус (1971-1974), Валерій Веніамінович Смирнов (1974-1977), Іван Никифорович Безкопильний (1977-2003), Олександра Олександрівна Тарасюк (2003-2016).

2018 року розпочалася нова сторінка в історії наукової діяльності та розвитку інституту. Відповідно до наказу МОЗ України № 776 від 10.07.2017 «Про реорганізацію Державної установи «Львівський науково-дослідний інститут епідеміології та гігієни МОЗ України» інститут реорганізовано шляхом приєднання до Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Інститут очолив д-р мед. наук, проф. Б.П. Кузьмін, за керівництва якого проводяться токсиколого-гігієнічні дослідження шкідливих хімічних сполук, полімерних матеріалів, засобів побутової хімії, косметичних препаратів, лікарських субстанцій. Б.П. Кузьмін підготував 9 кандидатів наук.

2019 року в інституті створені такі наукові підрозділи: відділ епідеміології, клініки туберкульозу; лабораторії: природно-вогнищевих трансмісивних інфекцій, молекулярно-генетичних досліджень, вакцинокеріваних та інших бактерійних інфекцій, санітарної токсикології. Відновлено роботу наукової бібліотеки. І надалі функціонує спеціалізована консультативна поліклініка фтизіопульмонологічного профілю.

Наукові дослідження і розробки науковців інституту залишаються пріоритетними і актуальними, адже завдяки ним ліквідовано небезпечне інфекційне захворювання — висипний тиф, подолано епідемічний спалах дифтерії у 1990-х роках. Наукові розробки з актуальних проблем епідеміології, мікробіології, гігієни та туберкульозу, що впроваджені у практику охорони здоров'я, стоять на захисті здоров'я населення та біологічної безпеки держави.

Інститут має стратегічне значення оскільки розташований на межі з Євросоюзом, на

перетині туристичних шляхів, і його традиційні наукові напрямки діяльності мають важливе значення для забезпечення біологічної та екологічної безпеки держави.

Найближчі перспективи інституту пов'язані з розвитком і поглибленим вивченням закономірностей виникнення, функціонування та епідемічного прояву природних вогнищ небезпечних бактеріальних і вірусних інфекцій; з вивченням генетичної різноманітності бактеріальних і вірусних патогенів; з розробкою нових технологій епідеміологічного, мікробіологічного і молекулярно-генетичного моніторингу збудників інфекційних хвороб.

Висновки

Багаторічна науково-практична діяльність інституту — невід'ємна частина історії охорони здоров'я та науково-забезпечення епідеміологічного нагляду.

Інноваційна діяльність інституту спрямована на підтримання сталого епідемічного благополуччя у нашій країні, захист населення від інфекційних та екозалежних хвороб.

Перспективними, базовими принципами розвитку діяльності інституту є постійне зростання якості результатів науково-дослідних робіт, модернізація наукової інформаційної бази, розвиток інноваційної діяльності, трансфер технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ганіткевич Я. Українські лікарі-вчені першої половини ХХ століття та їхні наукові школи. Біографічні нариси та бібліографія. Львів, 2002. 542 с.
2. Тарасюк О., Сенюк Н. 70 років науково-дослідної та науково-практичної діяльності Львівського інституту епідеміології та гігієни МОЗ України. *Сучасні проблеми епідеміології, мікробіології, гігієни: матер. науково-практ. конф., приуроченої до 70-річчя інституту, 100-річчя Г.С. Мосінга, Дня науки*. Львів, 2010. Вип. 7. С. 532-537.
3. Тарасюк О., Курганова І. Г.С. Мосінг — організатор української школи рикетсіо-

логів. *Сучасні проблеми епідеміології, мікробіології, гігієни: матер. науково-практ. конф., приуроченої до 70-річчя інституту, 100-річчя Г.С. Мосінга, Дня науки.* Львів, 2010. Вип. 7. С. 537-541.

4. Кушнір З.Г. З історії вивчення Ку-гарячки у Львівському НДІ епідеміології та гігієни МОЗ України (Львівська область). *Сучасні проблеми епідеміології, мікробіології, гігієни: матер. науково-практ. конф., приуроченої до 70-річчя інституту, 100-річчя Г.С. Мосінга, Дня науки.* Львів, 2010. Вип. 7. С. 541-546.

5. Гладка О.А. Історичні аспекти вивчення проблеми профілактики дифтерії у Львівському НДІ епідеміології та гігієни. *Сучасні проблеми епідеміології, мікробіології, гігієни: матер. науково-практ. конф., приуроченої до 70-річчя інституту, 100-річчя Г.С. Мосінга, Дня науки.* Львів, 2010. Вип. 7. С. 546-550.

6. Тарасюк О.О., Ломницька В.Б., Мота Б.Є. З історії наукової лабораторії санітарної мікробіології Львівського інституту епідеміології та гігієни МОЗ України. *Сучасні проблеми епідеміології, мікробіології, гігієни: матер. науково-практ. конф., приуроченої до 70-річчя інституту, 100-річчя Г.С. Мосінга, Дня науки.* Львів, 2010. Вип. 7. С. 551-553.

7. Тарасюк О.О., Шишка Г.В. До 70-річчя науково-дослідної діяльності лабораторії екологічних проблем людини Львівського НДІ епідеміології та гігієни МОЗ України. *Сучасні проблеми епідеміології, мікробіології, гігієни: матер. науково-практ. конф., приуроченої до 70-річчя інституту, 100-річчя Г.С. Мосінга, Дня науки.* Львів, 2010. Вип. 7. С. 553-558.

8. Тарасюк О.О., Сенюк Н.В. 75 років наукової діяльності. Досягнення та перспективи. *Сучасні проблеми епідеміології, мікробіології, гігієни: матер. науково-практ. конф.,*

приуроченої до 70-річчя інституту, 100-річчя Г.С. Мосінга, Дня науки. Львів, 2010. Вип. 7. С. 6-9.

REFERENCES

1. Hanitkevych Ya. Ukrainski likari-vcheni pershoi polovyny XX stolittia ta yikhni naukovi shkoly. Biohrafichni narysy ta bibliohrafiia [Ukrainian Medical Scientists of the First Half of the Twentieth Century and Their Scientific Schools. Biographical Essays and Bibliography]. Lviv ; 2002 : 542 p. (in Ukrainian).

2. Tarasiuk O. and Seniuk N. 70 rokiv naukovu-doslidnoi ta naukovu-praktychnoi diialnosti Lvivskoho instytutu epidemiologii ta hihiieny MOZ Ukrainy [70 Years of Scientific and Research, Scientific and Practical Activities of the Lviv Research Institute of Epidemiology and Hygiene, Ministry of Public Health of Ukraine]. In : *Suchasni problemy epidemiologii, mikrobiologii, hihiieny: mater. konf. [Modern Problems of Epidemiology, Microbiology, Hygiene: Conf. Proc.]*. Lviv ; 2010 ; 7 : 532-537 (in Ukrainian).

3. Tarasiuk O. and Kurhanova I. H.S. Mosing – orhanizator ukraïnskoi shkoly ryketsiologiv [H.S. Mosing – the Creator of the Ukrainian Rickettsiology School]. In : *Suchasni problemy epidemiologii, mikrobiologii, hihiieny: mater. konf. [Modern Problems of Epidemiology, Microbiology, Hygiene: Conf. Proc.]*. Lviv ; 2010 ; 7 : 537-541 (in Ukrainian).

4. Kushnir Z.H. Z istorii vuvchennia Ku-hariachky u Lvivskomu NDI epidemiologii ta hihiieny MOZ Ukrainy (Lvivska oblast). [From the History of Q-Fever Study in the Lviv Research Institute of Epidemiology and Hygiene, Ministry of Public Health of Ukraine (Lviv Region)]. In : *Suchasni problemy epidemiologii, mikrobiologii, hihiieny: mater. konf. [Modern Problems of Epidemiology, Microbiology, Hygiene: Conf. Proc.]*. Lviv ; 2010 ; 7 : 541-546 (in Ukrainian).

5. Hladka O.A. Istorychni aspekty vuvchennia problemy profilaktyky dyfterii u Lvivskomu NDI epidemiologii ta hihiieny [Historical Aspects of the Study

of the Preventive Diphtheria Problems in the Lviv Research Institute of Epidemiology and Hygiene]. In : *Suchasni problemy epidemiologii, mikrobiologii, hihiieny: mater. konf. [Modern Problems of*

Epidemiology, Microbiology, Hygiene: Conf. Proc.]. Lviv ; 2010 ; 7 : 546-550 (in Ukrainian).

6. Tarasiuk O.O., Lomnytska V.B. and Mota B.Ye. Z istorii naukovoi laboratorii sanitarnoi mikrobiologii Lvivskoho instytutu epidemiologii ta hihiieny MOZ Ukrainy [From the History of the Scientific Activity of the Laboratory of Sanitary Microbiology of the Lviv Research Institute of Epidemiology and Hygiene, Ministry of Public Health of Ukraine]. In : *Suchasni problemy epidemiologii, mikrobiologii, hihiieny: mater. konf. [Modern Problems of Epidemiology, Microbiology, Hygiene: Conf. Proc.]*. Lviv ; 2010 ; 7 : 551-553 (in Ukrainian).

7. Tarasiuk O.O. and Shyshka H.V. Do 70-rihchcia naukovu-doslidnoi diialnosti laboratorii ekolohichnykh problem liudyny Lvivskoho NDI epidemiologii ta hihiieny MOZ Ukrainy [In Commemoration of the 70-th Anniversary of the Scientific Research Activity of the Laboratory for Ecological Problems of Human of the Lviv Research Institute of Epidemiology and Hygiene, Ministry of Public Health of Ukraine]. In : *Suchasni problemy epidemiologii, mikrobiologii, hihiieny: mater. konf. [Modern Problems of Epidemiology, Microbiology, Hygiene: Conf. Proc.]*. Lviv ; 2010 ; 7 : 553-558 (in Ukrainian).

8. Tarasiuk O. and Seniuk N. 75 rokiv naukovoidiialnosti. Dosiahnennia ta perspektyvy. [75 Years of Scientific Activities. Achievement and Prospects]. In : *Suchasni problemy epidemiologii, mikrobiologii, hihiieny: mater. konf. [Modern Problems of Epidemiology, Microbiology, Hygiene: Conf. Proc.]*. Lviv ; 2010 ; 7 : 6-9 (in Ukrainian).

Надійшло до редакції 26.04.2020